

221

ΑΣΤΕΡΙΟΥ ΘΗΛΥΚΟΥ

ΒΙΣΑΛΤΙΑ

(ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΣ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ)

Γράφοντας παλαιότερα για την αρχαία πόλη "Αργίλο (Μακεδ. 'Ημερολ. 1964), η οποία υπήρξε κάποτε στην επαρχία Βισαλτία, αναφέραμε με την ευκαιρία αυτή και άλλες πόλεις και πολιίσματα, που είχαν την ίδια μοίρα του θανάτου και του εξαφανισμού. Μεταξύ αυτών αναφέραμε και την ομώνυμη με την επαρχία πόλη Βισαλτία.

Ός προς την ύπαρξη της πόλεως αυτής, πληροφορία, θετική και ξεκαθαρισμένη, από τους αρχαίους συγγραφείς, 'Ηρόδοτο, Θουκυδίδη, Πτολεμαίο, Πλούταρχο, Πολύβιο, Στράβωνα κλπ., δεν έχουμε καμμία, εκτός—πολύ μεταγενέστερα—από τον λεξικογράφο Στέφανο Βυζάντιο, που στο οικείο λήμμα του πονήματός του γράφει :

«Βισαλτία, πόλις και χώρα Μακεδονίας, από Βισάλτου του 'Ηλλου και Γής... τὸ ἔθνικὸν Βισάλτης· ἔστι και Βισάλτης ποταμός· τὸ ἔθνικὸν Βισάλτιος, ἀφ' οὗ Βισαλτία ἡ χώρα...».

Όμως από την μη διασταύρωση της πληροφορίας αυτής ή την παράλειψη από τους παραπάνω συγγραφείς να κάνουν ξεχωριστή μνημόνευση ή να ἔλεγαν περισσότερα, δεν πρέπει να γεννηθῆ ή ἀμφιβολία, μήπως και δεν υπήρξε καθόλου. Γιατί, νά τί λέγει σχετικά ὁ ιστοριοδίφης Μαργ. Δήμιτσας στα «Μακεδονικά» του :

«... 'Η επαρχία αυτή [ἀρχαία Βισαλτία] κάπερ μικρὰν ἔκτασιν ἔχουσα, περιεῖχε πολλὰ πολιίσματα, τὰ ὅποια ἐν παρόδῳ μνημονεύουσιν οἱ ἀρχαῖοι ὡς ὑπάρξαντα ποτέ. Ταῦτα δέ εἰσιν τὰ ἀκόλουθα: 'Η "Όσσα, ἡ "Αργίλος, τὸ Κερδύλιον, ἡ Βισαλτία ἡ πρωτεύουσα τῆς χώρας, αἱ Καλλίτεραι, ἡ "Ορέσκεια, ἡ Εὐπορία, ἡ Βέργα.

Ἐκ τῶν πολισμάτων τούτων, τὰ πλείω... ἀπαξ ἐν παρόδῳ μνημονεύονται και ὡς ἐκ τούτου, δύσκολον ἀποβαίνει νὰ ὀρισθῆ ἡ θέσις ἐκάστου...».

Μὰ και ὁ Στέφανος Βυζάντιος, για νὰ γράφῃ στο λεξικό του αυτά που σημειώσαμε παραπάνω, πρόσθετα με προσδιορισμὸ τοῦ μέρους ὅπου βρισκόταν—παρόχθιος τοῦ Βισάλτου ποταμοῦ—θὰ πῆ πὼς εἶχε πληροφο-

ρίες ἀπὸ ἄλλους συγγραφεῖς, ἀπὸ κείνους προφανῶς ποὺ τὰ συγγράμματά τους χάθηκαν¹, ἴσως δὲ καὶ ἀπ' αὐτὸν τὸν Ἡρόδοτο, τὰ λεγόμενα τοῦ ὁποίου θὰ δοῦμε παρακάτω.

Ἔτσι μὲ τὸ δεδομένο ὅτι ἡ ἀρχαία πόλη Βισαλτία ὑπῆρξε ὀπωσδήποτε, ἀρχίζουμε τὴν προσπάθεια γιὰ τὸν ἐντοπισμὸ τοῦ πιθανοῦ τόπου ἔπου, ὕστερα ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὸ θάνατό της, βρίσκεται τὸ μ ν ἤ μ α της σήμερα.

Σὰν πρώτη εἶδηση σχετικὴ μὲ τὸ ποῦ ἦταν, ἔχουμε ἀπ' τὸν Ἡρόδοτο, καθὼς εἶπαμε, στὸν ὅποιο καὶ ὁ Στέφανος Βυζάντιος δὲν ἀποκλείεται νὰ στηρίχθηκε, τοῦτα ἀπὸ τὴν ἱστορία του (Βιβλ. 7, 115) :

«...Ὡς δὲ ἀπὸ τοῦ Στρυμόνος ἐπορεύετο ὁ στρατὸς [τοῦ Ξέρξη] ἐν-
θαῦτα πρὸς ἡλίου δυσμέων ἐστὶ αἰγιαλὸς ἐν τῷ οἰκημένην Ἄργιλον πόλιν
Ἑλλάδα παρεξήμει· αὕτη δὲ καὶ ἡ κατύπερθε ταύτης καλέεται Βισαλτία...».

Τί ἄραγε ἀφήνει νὰ νοηθῆ μὲ τὴν τελευταία αὕτη φράση ὁ Ἡρόδοτος ;
Μήπως καὶ ἡ Ἄργιλος καὶ μιὰ ἄλλη πόλη ποῦ ἦτανε παραπάνω ἢ πὺ
πάνω (κατύπερθεν) ἀπὸ τὴν Ἄργιλο, λεγόταν Βισαλτία ; Μ' ἄλλα λόγια, ἡ
Ἄργιλος καὶ ἡ ἄλλη ἢ «κατύπερθεν» εἶχαν κοινὸ ὄνομα «Βισαλτία» ; Ὅποτε
θὰ πρέπει νὰ συμπεράνουμε πὼς στὴν περιοχὴ ἐδῶ τότε ὑπῆρχαν δυὸ πόλεις
μὲ τὴν ἴδια ὀνομασία, ἢ μιὰ ἢ Ἄργιλος² καὶ ἡ ἄλλη, ἢ «κατύπερθεν».

Ἄλλ' ὅπως καὶ νὰ ἔχη ἡ ἐξηγήσις, νομίζουμε πὼς βγαίνει ἀπὸ τὰ λε-
γόμενα τοῦ Ἡροδότου ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἄργιλο ἢ ὁποῖα λεγόταν ἐκείνη
τὴν ἐποχὴ καὶ Βισαλτία, ὑπῆρχε καὶ μιὰ ἄλλη, πὺ πάνω, μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα.

Μήπως πάλι ὁ Ἡρόδοτος ἐννοοῦσε ὅτι αὐτὲς οἱ δυὸ πόλεις, ἡ Ἄργι-
λος καὶ ἡ ἄλλη, ἢ «κατύπερθεν ταύτης», ἐπειδὴ βρισκόντουσαν καὶ οἱ δυὸ
στὴν αὕτη περιοχὴ ποῦ «καλέεται Βισαλτία», εἶχαν καὶ συνωνυμία ; Θέλουμε
νὰ πιστεύουμε πὼς ἡ φράση θὰ ἴταν ἄλλοιῶς διατυπωμένη, χωρὶς βέβαια νὰ
ξέρουμε πὼς ἀκριβῶς, πάντως ὄχι ἔτσι, τόσο ἄλλωστε προσδιοριστικὰ (αὕτη
δὲ καὶ ἡ κατύπερθε ταύτης καλέεται Βισαλτία).

Μὰ καὶ μὲ τὸ «κατύπερθεν» τῆς Ἄργιλου δηλώνεται κάτι τὸ ἀκαθό-
ριστο πάλι, γιὰ τὸ ποῦ «κατύπερθεν» ; Ἀνατολικά, βόρεια, δυτικά,
νότια ; Κ' ὕστερα ἢ ἴδια ἢ Ἄργιλος, ποῦ τέλος πάντων νὰ βρισκόταν ἢ το-
ποθεσία της, γιὰ νὰ πάρουμε τὸν προσανατολισμὸ, τὴν κατεύθυνση, μὲ τὸ
«κατύπερθεν» ταύτης ;

1. Εἶναι γνωστὸ ὅτι πολλῶν συγγραφέων τὰ ἔργα, π. χ. τοῦ Ἀμφιπολίτου σοφιστοῦ, ρήτορος καὶ ἱστορικοῦ Ζωΐλου, ποῦ ἔγραψε ἱστορία τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τὴ Μυθολογικὴ ἐποχὴ μέχρι τοὺς χρόνους τοῦ Μακεδόνα βασιλιᾶ Φιλίππου Β', χάθηκαν ἐντελῶς ἢ διασώθηκαν μονάχα φύλλα ἢ ἀποσπάσματα καταχωρημένα σὲ ἱστορήματα νεωτέρων ἢ ἀνάλογες εἰδήσεις ἀπ' αὐτά, σὲ ὑποσημειώσεις καὶ παρα-
πομπές.

2. Βλ. Γ. Κ α φ τ α ν τ ζ ἦ, Ἱστορία τῆς πόλεως Σερρών καὶ περιφερείας της... Τόμ. Β', Σέρραι 1972, σ. 125, σημ. 2.

Ἐπομένως, στὴν ἐρώτηση τούτη, ἡμεῖς τουλάχιστο καὶ ἄσχετα μὲ ἄλλους ποὺ ἔγραψαν καὶ διειτύπωσαν γνώμη (Δήμιτσας κ. ἄ.), ὑποστηρίξαμε στὸ δημοσίευσμά μας ἐκεῖνο γιὰ τὴν Ἄργιλο ὅτι βρισκόταν κοντὰ στὸ σημερινό, τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου καὶ πάνω στὸ δημόσιο δρόμο Θεσ)νίκης - Καβάλας, παραθαλάσσιο χωριὸ Ἀσπροβάλια, λίγο παραἔξω καὶ πρὸς τὴ νότια πλευρὰ τοῦ βουνοῦ Κερδύλια, στὴν τοποθεσία ποὺ φέρει ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ τὸ ὄνομα «Καλέδες» ἢ «Καλιάδες»¹, αὐτὴ δὲ τὴν ὑποστήριξή μας εἶδαμε νὰ ἐνισχύεται ἀπὸ τὴν εἰκασία ποὺ διειτύπωσε καὶ ὁ Γ. Καφταντζῆς, ποὺ γράφει σχετικὰ μὲ τὸν τόπο στὸν ὁποῖο ἔκειτο ἡ Ἄργιλος, τὰ ἐξῆς² : «... Ἐκεῖ στὰ νότια Ριζοβούνια τοῦ Κερδυλίου καὶ κοντὰ στὴ θάλασσα μὰ ὄχι πάνω σὲ κείνη ἀκριβῶς, γιὰτὶ κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Ἡροδότου, ὁ Ξέρξης δὲν διέσχισε τὴν πόλη, μὰ τὴν παρέκαμψε, πρέπει νὰ ἦταν ἡ Ἄργιλος.

Ἐρευνώντας προσεκτικότερα θὰ μπορούσαμε ἴσως νὰ προσδιορίσουμε τὸν πιθανὸ χῶρο της, στὸ ἐπίπεδο ὕψωμα ποὺ λέγεται Καλιᾶς, ὅπου βρέθηκαν καὶ ἀρχαῖοι τάφοι, κατὰ τὴν διάνοιξη τοῦ δημοσίου δρόμου Θεσ)νίκης - Καβάλας...».

Ὄντας λοιπὸν ἡ Ἄργιλος σ' αὐτὴν τὴν τοποθεσία ποὺ πρέπει νὰ λογίζεται σὰν πραγματικὴ, μὲ τὸ «καθύπερθεν» ἀνατολικά, συναπαντοῦμε τὸ ἄλλοτε χωριὸ Κιουτσουκ Ὀρσοβα³, κοντὰ στὸ ὁποῖο τοποθετεῖ τὴν Βισαλτία ὁ Δήμιτσας καὶ μερικοὶ ἄλλοι (Desdeyises, Kousinery κ. ἄ.).

Ὅμως ἡ Ὀρσοβα αὐτὴ δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο Κερδύλιον⁴, γιὰ τὸ ὁποῖο τόσο λόγο κάμνει ὁ Θουκυδίδης, μὲ τὴ στρατοπέδευση τοῦ Βρασιδά ἐκεῖ, γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Ἀμφίπολης τότε⁵.

1. Τούρκικη λέξη ποὺ σημαίνει νεκρότοπος (μνημόρια, μνήματα). Δὲν ἀποκλείεται νὰ πῆρε τὸ ὄνομα ἐπὶ τουρκοκρατίας, ἀπὸ τοὺς τάφους ποὺ βρέθηκαν—καὶ βρίσκονται ἀκόμα—ἢ καὶ ἀπὸ τὰ διάφορα σημάδια ποὺ ἔφηναν νὰ θεωρεῖται ὁ τόπος σὰ νεκρούπολη.

2. Ἱστορία πόλεως Σερρών, τόμ. Β', ὁ. π., σ. 135.

3. Τούρκικη ὀνομασία=Μικρὴ Ὀρσοβα. Ἀπὸ τοὺς κατοίκους της καὶ τοὺς γύρω λεγόταν Κρούσοβα. Ἐπειδὴ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ δυὸ γειτονικὲς συνοικίες ψηλότερα καὶ χαμηλότερα ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη, λεγόntonσαν καὶ Ἄνω καὶ Κάτω Κρούσοβα.

4. Ὅπως στὴν παραπάνω ὑποσημείωση, ἡ Ἄνω καὶ Κάτω Κρούσοβα καὶ στερνὰ τὰ Ἄνω καὶ Κάτω Κερδύλια, ἐκεῖνα ποὺ κατεστράφησαν ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς στὴν κατοχή, μὲ τὸν ὁμαδικὸ συγχρόνως τουφεκισμό τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ τους (17.10.1941) καὶ μὲ τὴν ἀπελευθέρωση ὕστερα, κτίστηκαν, ἀπὸ κείνους ὅσους γλύτωσαν, κοντὰ στὴ θάλασσα καὶ στὸ δημόσιο δρόμο Θεσσαλονίκης-Καβάλας, τὰ σημερινὰ Νέα Κερδύλια.

5. Θ ο υ κ υ δ. Βιβλ. Ε', 6, 3 «...Βρασιδάς δὲ πυνθανόμενος ταῦτα ἀντεκάθητο καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῷ Κερδυλίῳ ἔστι δὲ τὸ χωριὸν τοῦτο Ἀργιλίων ἐπὶ μετεώρου

Ἦταν ὁμως δυνατόν, νά ᾖναι ἡ Βισαλία τόσο κοντά στό Κερδύλιο καί ὁ Θουκυδίδης νά τήν ἀποσιωποῦσε; Ἀσφαλῶς ὄχι, γιατί ἔχουμε τή γνώμη πῶς περισσότερο θά ἔγραφε γι' αὐτήν, παρὰ γιά τὸ Κερδύλιον, ἀφοῦ καί πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας ἦταν καί προεξέχουσα στά πράγματα καί στά γεγονότα ἐκείνου τοῦ καιροῦ. Ἐκτός ἂν δὲν ὑπῆρχε τότε, κατεστραμένη, ἔρημη καί ἀφανισμένη, ἀπὸ πολλὰ χρόνια μπροστά¹. Μὰ καί πῶς τὸ Κερδύλιον νά ὑπάρχει καί ὄχι ἡ ἴδια; Ἐπὶ τέλους καί κάποια ὑπολείμματα, κάποια ἴχνη, θά μαρτυροῦσαν μέχρι σήμερα τὴν ὑπαρξή της αὐτοῦ. Ἐνῶ τίποτα. Ἄρα ὄχι ἀνατολικά, ἀλλὰ σὲ ἄλλο σημεῖο τοῦ ὀρίζοντα πρέπει νά στραφῇ ἡ ἀναζήτησή της.

Πάλι μὲ τὸ «καθύπερθεν» τῆς Ἀργίλου καί πρὸς τὴν βόρεια κατεύθυνση συναντοῦμε τὰ σημερινὰ χωριά, παλιὸ Καστανοχώρι καί Καστρί, ἀντικρουστὰ σχεδὸν καί σὲ μικρὴ ἀπόσταση τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Ὡς πρὸς τὴν κατεύθυνση τούτη, φαίνεται πῶς καί ὁ Στέφανος Βυζάντιος, μὲ βάση τὸν Ἡρόδοτο, αὐτὴ τὴ βόρεια εἶχε πάρει, ἀφοῦ τοποθετεῖ τὴ Βισαλία παρὸχθιο τοῦ Βισάλτη ποταμοῦ, ἀπὸ τὸν ὁποῖο, ὅπως εἶδαμε, λέει τὸ ἐθνικὸν Βισάλτιος, καθὼς καί ἡ ὄνομασία τῆς ἐπαρχίας Βισαλτίας. Γι' αὐτὸ καί στά λεγόμενά του τοῦτα, ὁ Δήμιτσας, σὲ ὑποσημείωση στό ἔργο του «Ἡ Μακεδονία ἐν λίθοις φθειγγομένοις...», κάνει τὴν παρατήρηση πού παραθέτουμε :

«... Παρατηρητέον ὅτι ὁ Στέφανος, τὸ τῆς χώρας ὄνομα δίδωσι, πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ Βισάλτου, υἱοῦ τοῦ Ἡλίου καί τῆς Γῆς, εἶτα δὲ ἐκ τοῦ διαρρέοντος αὐτὴν Βισάλτου ποταμοῦ...».

Ἄν ὁ ἀρχαῖος Βισάλτης εἶναι πράγματι ὁ ποταμὸς πού σήμερα λέγεται Καστρολάκκας², στὴν ὄχθη τοῦ ὁποῖου καί ἡ ἀρχαία Βισαλία πόλη, τότε τὸ Καστρί, πού τυχαίνει παρὸχθιο, θά πρέπει νά προσελκύσῃ περισσότερο τὴν προσοχή. Γιατὶ ἂν παρατηρήσῃ κανεὶς καλὰ, ἴσως τὸ Καστρί νά ᾖναι ἡ τοποθεσία τῆς χαμένης καί πού ἀναζητιέται ἔτσι πόλης, ἀπὸ τὸν ἀκόλουθο συλλογισμό :

Πρῶτο : Ἡ ὄνομασία Καστρί μᾶς κάνει νά ὑποθέσουμε πῶς προέρχε-

πέραν τοῦ ποταμοῦ, οὐ πολὺ ἀπέχον τῆς Ἀμφιπόλεως καί κατεφαίνετο πάντα αὐτόθεν...». Βλ. καί Γ. Καφταντζῆς, ὁ. π., σ. 134, γιά ὅ,τι γράφει καί διαλαμβάνει στὴν ὑποσημείωση β. Ἀλλὰ πού λέει... Μπουγιούκ (= ἀπάνω) καί Κιουτσούκ (=κάτω) δὲν εἶναι σωστή ἡ ἐρμηνεία, γιατί μπουγιούκ θά πῆ μεγάλο καί κιουτσούκ μικρό. Κ' ἦταν πράγματι ἔτσι τὰ Κερδύλια, μεγάλο καί μικρό, μὰ καί τὸ ἓνα ψηλότερα ἀπὸ τὸ χαμηλότερα ἄλλο, πού γι' αὐτὸ καί ἐπικράτησε νά λέγονται καί νά εἶναι τελευταῖα γνωστὰ σὰν Ἄνω καί Κάτω Κερδύλια.

1. Ὑπόθεση πού κάνει καί ὁ Γ. Καφταντζῆς, ὁ. π., σ. 125, σημ. β.

2. Ἡ ὄνομασία προφανῶς ἀπὸ τὸ καστρί καί λάκκος πού μοιάζει ἡ κοίτη του, ἔνεκα τοῦ μεγάλου βάθους καί πλάτους, σ' ὅλο τὸ μῆκος τῆς διαδρομῆς του.

ται ἀπὸ κάποιο κάστρο - φρούριο, πὸν βρισκόταν ἐκεῖ κάποτε, ἢ ἀπὸ ὄχυρωμένη πόλη, περιτριγυρισμένη μὲ τεῖχος μεγάλο, πὸν τὴν φύλαγε καὶ τὴν περιφρουροῦσε σὰν κάστρο. Ἐπὶ τὰ κατάλοιπα δὲ μετὰ—ἐρειπωμένα, γκρεμισμένα, παραχωμένα—καὶ μὲ κάπως ὑποκοριστικὴ ἔννοια, τὸ Καστρί.

Δεύτερο : Ἐπὸ τὰ θεόρατα ἐκεῖ πετρώματα, πελώριους ὄγκολίθους, ὁ ἓνας πᾶνω στὸν ἄλλο, πὸν δίπλα περνᾷ καὶ ὁ ποταμός, γιὰ τοὺς ὁποίους ὄγκολίθους μπορεῖ νὰ φαντασθῆ εὐκόλα ὁ καθένας πῶς, ὄχι ἡ φύση, ἀλλὰ χέρια καὶ δύναμη Γιγάντων ἔφτιαξε τὸ τοίχωμα στὴ μορφὴ πὸν ἔχει. Γιατὶ μὲ τὴν πρώτη ματιὰ μποροῦν νὰ χαρακτηρισθοῦν σὰν Κυκλώπεια, σὰν Πελασγικὰ τεῖχη, τὰ ὁποῖα καὶ χάνονται καὶ εἶναι σκεπασμένα ἀπὸ τὰ δένδρα καὶ τοὺς θάμνους καὶ τὶς ἄλλες ἐκπλαστήσεις τοῦ βουνοῦ, μὲ τὴν ἄγρια—πὸν προκαλεῖ τὸ δέος—ὄψη, καθὼς ἔχει τώρα τὸ μέρος.

Προξενεῖται λοιπὸν ἡ ἐντύπωση ὅτι κάτι κρύβει στὰ σπλάχνα τῆς ἢ τοποθεσίας αὐτῆς. Ἐν μάλιστα, ἀντὶ τῆς ἀπειρίας καὶ ἀδύναμης—πὸν οὔτε κατορθώνει νὰ ἐγγίση κἄν—πέννα μας ἔπεφτε βαθειὰ καὶ ἐκτεταμένα ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη, ἔχουμε τὴν πεποίθησιν πῶς πολλὰ θὰ ἐρχόντουσαν στὴν ἐπιφάνεια, ἀπὸ τὰ ἄγνωστα πὸν κρύβονται στὰ κατάβαθα σκεπασμένα.

Αὐτὴ ἡ θέση πιθανολογεῖ τὴν ὑπαρξὴ τῆς Βισαλτίας, ἂν ὁ Καστρόλακκας, ξαναλέμε, εἶναι ὁ Βισάλτης ποταμός. Γιατὶ ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι ποταμοί, πὸν θὰ τοὺς ἀναφέρουμε παρακάτω, ἐπειδὴ ἔχουν μιὰ κάποια σχέση μὲ τὸ «καθύπερθεν» καὶ τὴν ἀναζήτησιν τῆς χαμένης πολιτείας.

Ὡστόσο ὁ Καστρόλακκας εἶναι πὸν πηγάζει ἀπὸ τὸ ὄρος Βεργίτικος καὶ χύνεται στὸ Στρυμόνα, λίγο πῶ κατὰ τὴν ἐξοδὸ του, ἀπὸ τὴν πρωτύτερα καὶ τώρα μὴ ὑπάρχουσα λίμνη Κερκινίτιδα ἢ ὅπως ἦτανε γνωστὴ περισσότερο τὸ Ἄχισαν. Καὶ ἂν εἶναι σήμερον χεῖμαρρος, ἴσως τὰ χρόνια ἐκεῖνα νὰ κυλοῦσε συνεχῶς νερὸ—ὅπως φαίνεται ἐξ ἄλλου ἀπὸ τὴν κοίτη του— ἀπὸ ἀναβλύζουσα ἀενάως πηγὴ, ἢ ὁποῖα σὲ ἄγνωστη καὶ ἀμνημόνευτη ἐποχὴ στείρευσε ἢ μετατοπίσθηκε ἢ καὶ ἀφανίσθηκε ἀπὸ κανένα γεωλογικὸ φαινόμενο καὶ παρέμεινε ἔτσι ὁ ποταμός, γιὰ τὰ νερὰ τῆς βροχῆς μονάχα.

Γιὰ τὸ Καστανοχώρι πὸν ἀναφέραμε, δὲν ἔχουμε νὰ ποῦμε τίποτα τὸ ἰδιαιτέρο, ἀφοῦ βρίσκεται τόσο κοντὰ στὸ Καστρί. Καὶ προχωροῦμε, παίρνοντας ἄλλη κατεύθυνση, βορειοδυτικὴ αὐτῆ, μὰ καὶ ἀρκετὰ ξέμακρα ἀπὸ τὴν Ἄργιλο.

Μὲ διασκελισμὸ τῆς ράχης τῶν Κερδυλίων, στὴν πλαγιά καὶ ριζὰ τοῦ βουνοῦ, ἀνταμώνουμε τὸ χωριὸ Δάφνη, δίπλα σὲ ποταμό. Αὐτός, καθόλου χεῖμαρρος σὰν τὸν Καστρόλακκα, ἀστείρευτος, ὀνομάζεται Ἐξιοβίτης, γιὰ τὸ προηγούμενα¹ τὸ χωριὸ λεγόταν Ἐξιοβα, τοπικὰ δὲ (ἀπὸ τοὺς γύρω κατοίκους τῆς περιφέρειας) Νισβᾶ.

1. Πρὶν δηλαδὴ τῆ μετονομασίας του κατὰ τὸ ἔτος 1927· μάλιστα στὴν ἀρχὴ εἶχε τὸ περίεργον ὄνομα «Νεροπλατάνα».

Ἄν σ' αὐτὴν τὴ Δάφνη βρισκόταν ἢ Βισαλία, τὸ μόνο, πὺ μπορεῖ νὰ ὑποστηριχθῆ εἶναι ὅτι εἶναι παρόχθια τοῦ Ἐξιοβίτη, ἂν ὁ Ἐξιοβίτης εἶναι ὁ ἀρχαῖος Βισάλτης. Γιατὶ ἄλλο κανένα σημάδι σημαντικό, πὺ νὰ προκαλῆ ὑπόνοια πάνω στὴν ἔκτασή της, δὲν ὑπάρχει ἀνάλογο, ὥστε νὰ καταμαρτυρῆ ὑπαρξὴ ἀρχαίας πόλεως.

Βέβαια ἡ Δάφνη ἔχει πολλὰ ἀξιοπρόσεκτα καὶ ἀξιοεξέταστα λείψανα καὶ ἄλλα δείγματα, σπουδαῖα καὶ ὑπολογίσιμα. Ἐδῶ βρίσκεται καὶ ὁ πύργος τῆς πολυθρύλητης Μάρως τῆς Κατακουζηνῆς, συζύγου τοῦ Σουλτάνου Μουράτ Β' καὶ μητριᾶς τοῦ Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ¹. Αὐτοῦ κοντὰ βρίσκονται καὶ τὰ ἐρείπια ἑνὸς ἄλλου πύργου, κατὰ τὰ φαινόμενα, ἀπὸ τὰ χρόνια τῶν Μακεδόνων βασιλέων². Ὅμως κοντὰ στὴ Δάφνη φημιολογεῖται ὅτι βρισκόταν ἡ ἀρχαία Ὁρέσκεια. Γι' αὐτὸ δὲ καὶ ὁ δεῦτερος ἀπάνω πύργος ἀποκαλεῖται «Πύργος τῆς Ὁρεσκείας», στὴν ὁποία ὕστερα — στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας — τὸ χωριὸ Κιζελί³ καὶ σήμερα, μὲ τὴν μετονομασία του, Νέα Ὁρέσκεια⁴.

Κατὰ καιροὺς ἔχουν ἀποκαλυφθῆ καὶ συληθῆ πολλοὶ τάφοι, μὲ πάμπόλλα πολύτιμα καὶ ἀνεκτίμητης ἀξίας εὐρήματα, ἀπὸ τυμβωρύχους καὶ ἀρχαιοκαπήλους, πὺ ἔγιναν ὅλα ἀφαντα καὶ πὺ ὅλα προέρχονταν ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ὁρέσκεια⁵.

Ὁ Ἐξιοβίτης ποταμὸς, ἂν καὶ ἀένας⁶, δὲν μπορεῖ νὰ ἐκληφθῆ μὲ βασιμότητα ὡς ὁ ἀρχαῖος Βισάλτης, ἀπὸ τὸ ὅτι ἔχυνε τὰ νερά του στὴ λίμνη Ἀχινοῦ (Κερκινίτιδα) καὶ ὄχι ἀπ' εὐθείας στὸ Στρυμόνα (καθὼς σήμερα) καὶ στὴν ἔξοδό του ἀπὸ τὴν λίμνη, ὅπως συνέβαινε μὲ τὸ Βισάλτη, σύμφωνα μὲ τὰ λεγόμενα τοῦ Δήμιτσα, πὺ παραθέσαμε.

Ἐπειδὴ ἔχουμε νὰ πᾶμε καὶ ἄλλοῦ πρὸς ἐξέταση, ἀφίνουμε τὴ Δάφνη μὲ τὰ ὅσα γράψαμε, προχωρώντας αὐτὴ τὴ φορὰ ἀπὸ τὴν πιὸ ἀπώτερη βορειοδυτικὴ ἄκρη πάλι, τῆς Ἀργίλου, ὅπου σὲ ἀρκετὰ μακρυνὴ ἀπόσταση, τῆς ἐκεῖθε πλευρᾶς τοῦ ὄγκου τῶν Κερδυλίων, φθάνουμε στὸ χωριὸ Θερμά (παλαιότερα περιοχὴ Λουτρῶν Νιγρίτας) κοντὰ σὲ ποταμὸ, λεγόμενον «Μέγα Ρεῦμα».

1. Σχετικὴ πραγματεία μας δημοσιεύθηκε στὸ Μακεδ. Ἡμερολόγιο 1957, σ. 225—232.

2. Ὅταν ἐπεξετάθησαν καὶ κατέκτησαν τὴν περιοχὴ ἐδῶ (ἴσως ἐπὶ Ἀρχελαίου Α').

3. Τουρκικὴ λέξη ἐρμηνεύεται «πενήντα κορίτσια».

4. Εἶναι καὶ αὐτὴ παρόχθια τοῦ ἴδιου ποταμοῦ Ἐξιοβίτη.

5. Δὲν ἀποτελεῖ ἴδιαν Κοινότητα ἀλλὰ ὑπάγεται στὴν κοινότητα Δάφνης.

6. Ἄλλ' ἄραγε ἐξ ἀρχῆς; Γιατὶ μπορεῖ νὰ ὑποτεθῆ ὅτι ἡ πηγὴ τοῦ Καστρόλακκα ἔστριψε τὰ νερά της πρὸς αὐτόν, πιθανὸν μετὰ ἀπὸ κανένα γεωλογικὸ φαινόμενο, μιὰ πὺ ξεκινᾷ καὶ ὁ Ἐξιοβίτης αὐτὸς ἀπὸ τὸ ἴδιο ὄρος Βερτίσκο.

Σὲ τοῦτο τὸ μέρος τοῦ χωριοῦ ὑπάρχουν σημάδια, πού ἀφήνουν ὑποψία ὑπάρξεως μιᾶς κάποιας ἀρχαίας πόλεως.

Ἐδῶ δὲν ἔγινε καμμιά ἀνασκαφή καὶ οὔτε ἀκούστηκε τυμβωρυχία καθόλου. Ἴσως γιὰτὶ εἶναι πολὺ ξέφαντο τὸ μέρος, ἴσως καὶ γιὰτὶ τὰ εὐρήματα θὰ βρισκῶνται πολὺ βαθειά, καὶ θὰ χρειαζόταν χρόνος καὶ κόπος μεγάλος, γιὰ μιὰ τέτοια ἐπικίνδυνη δουλειά.

Ἀπὸ ἀνασκαφῆς θεμελίων γιὰ νὰ κτιστοῦν τὰ σπίτια τοῦ σχετικὰ νέου αὐτοῦ χωριοῦ¹, ἡ σκαπάνη ὄλο καὶ ἔβγαζε ἀπὸ τὴ γῆ διάφορα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα, πού φυγαδεύοντουσαν στὰ σκοτεινά, ἄλλα πάλι ἔμεναν ἀπαρτήρητα καὶ ξαναπαραχώνουνταν, χωρὶς νὰ προκαλοῦν περιέργεια ἢ ἐνδιαφέρον κανένα.

Ὅταν ὁμως κατὰ τὸ 1926 κτίστηκε ἓνα ξενοδοχεῖο στὴν περιοχὴ, κοντὰ σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς πολλὲς θερμὲς πηγὲς πού ὑπάρχουν, κατὰ τὸ ἀνοιγμα τῶν θεμελίων του, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα (τὰ ὁποῖα βέβαια δὲν πῆρε εἶδηση κανένας, ἀφοῦ δὲν ἀκούστηκε νὰ γίνῃ λόγος), βρέθηκε ἓνα ζευγὸς σκουλαρικῶν, ὀλόκληρο ἀπὸ ἀτόφιο χρυσὸ κατασκευασμένο καὶ μὲ τέτοια τέχνη καμωμένο—ἀπὸ ἐγχαράξεις διαφόρων παραστάσεων, ἀπὸ κεντήματα καὶ ἐπικολλήματα, πλήθος μικρῶν ἀστραφτερῶν πετραδιῶν κλπ.—πού μόνο μιὰ μεγίστανα, μιὰ πολὺ τρανὴ ἀρχόντισσα ἀσφαλῶς θὰ τὸ φοροῦσε ἢ γιὰ μιὰ τέτοια θὰ ἔγινε.

Τὸ σκουλαρίκι αὐτὸ τὸ ἔβρε ἓνας σκαφτᾶς, ἀπὸ τὸν ὁποῖο τὸ πῆρε ὁ ἐργολάβος τοῦ ἔργου καὶ τὸ ἔδειχνε παντοῦ, ἄλλωστε ἄφοβα—γιὰτὶ ποιὸς θὰ τὸν κυνηγοῦσε ἐκεῖνον τὸν καιρὸ—σὰν ἓνα κομψοτέχνημα, σὰν ἓνα πολύτιμο, ἀφάνταστα ὠραῖο, ἀρχαῖο ἀντικείμενο².

Ποιὸς ξέρει, πόσα ἄλλα παρόμοια ἀνεκτίμητα ἀντικείμενα καὶ ἄλλες σπουδαῖες ἀρχαιότητες δὲν περιμαζεύτηκαν ἀπὸ τὸν ἐργολάβο, ἀπὸ τὸ μηχανικὸ καὶ ἀπὸ τὸν ἰδιοκτῆτη τοῦ ξενοδοχείου καὶ φυγαδεύτηκαν, χωρὶς κανεὶς νὰ τὸ ἀντιληφθῆ.

Ἐκτὸς ὁμως ἀπὸ τὰ παραπάνω, ὑπάρχει καὶ ἓνα κτίσμα πού, ἀπὸ μακρὰ, μοιάζει σὰν γεφύρι καμπυλωτό, σὰν καμάρα, ἀκριβῶς στὴν ἄκρη τοῦ ποταμοῦ. Χρόνια τώρα, καθὼς τὸ περιτύλιξαν τὰ βᾶτα, τὰ ἀγριόχορτα, οἱ λυγαριές, πλήθος ἄλλα χαμόκλαδα καὶ βοτάνια, μένει ἔρημο, βουβό, παραγκωνισμένο, χωρὶς νὰ τὸ πλησιάσῃ, νὰ τὸ ἐξετάσῃ, νὰ τὸ κυττάξῃ ἀπὸ κοντὰ κανένας. Κι ὁμως τὸ ταπεινὸ καὶ παραγνωρισμένο αὐτὸ κατάλοιπο, διερευνών-

1. Ἰδρύθηκε ἀπὸ τὸν Α' παγκόσμιον πόλεμον καὶ δῶθε, ἀπὸ τοὺς πρόσφυγες πού ἦλθαν ἄλλοι ἀπὸ τὸ 1918 καὶ ἄλλοι μὲ τὴ Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ, Καυκάσιοι καὶ Πόντιοι οἱ περισσότεροι.

2. Στὰ χέρια τοῦ κατοχοῦ ἔτυχε νὰ τὸ δῶ κι ἐγὼ τότε, πού ἂν καὶ μικρὸς στὴν ἡλικία, μοῦ ἔχει κάνει ζωερὴ ἐντύπωση καὶ χαράχθηκε τόσο στὴ μνήμη μου, πού θαρῶ πὼς τὸ ἔχω μπροστὰ στὰ μάτια μου καὶ τὸ βλέπω ἀκόμα.

τας το καλὰ καὶ μὲ μάτι ἐξεταστικό, θὰ μπορούσε νὰ μιλήσῃ καὶ νὰ πῆ πολλά.

Πρῶτα πρῶτα, δὲν εἶναι μονάχα τέτοιο πού φαίνεται. Ἀπὸ σωζόμενα ὑπολείμματα, ὅσα τουλάχιστο φθάνουν μέχρι τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς, γίνεται ἀντιληπτό πὼς ἦτανε τρία ἢ καὶ περισσότερα παρόμοια κουβούκλια - καμάρες στὴ σειρά, πού ἐπικοινωνοῦσαν τὸ ἓνα μὲ τ' ἄλλο, μ' ἓνα μικρὸ ἀνοιγμα σὰν πόρτα, ἀντικρουτὰ καὶ στὴ μέση τοῦ κάθε κοινοῦ τοίχου.

Στὴ συνέχεια τοῦ ἔρειπίου καὶ πρὸς τὴν πλευρὰ τοῦ χωριοῦ, κατὰ μῆκος τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, ἐκτείνεται τοίχωμα, φανερό μόλις στὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἔδαφους, πάχους ἴσως περισσότερο ἀπὸ 1—1,30 μ., ποιὸς ξέρει δὲ πόσο κάτω ἀπὸ τὸ ἔδαφος καὶ στὰ θεμέλιά του κυρίως, γιατί ἡ ἴλὺς τοῦ ποταμοῦ τὸ ἔχει σκεπάσει, τὸ ἔχει καταπιῆ πιά καὶ δὲν καλοδείχεται τίποτα.

Τὸ τεῖχος αὐτό, ὅταν ἀκόμα ἦταν εὐδιάκριτο, ἔφθανε ὡς τὴν ἄκρη τοῦ σημερινοῦ δημόσιου δρόμου πού διασχίζει τὸ χωριό. Μὲ τὴν ἴδια κατεύθυνση, ἂν προχωροῦσε καὶ μέχρι πού, ἢ ἂν ἔστριβε καὶ σὲ ποιὸ σημεῖο, δὲν ὑπάρχει ἴχνος.

Ἐποθέτουμε πὼς καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλος μέρος τοῦ ἔρειπωμένου κτίσματος καὶ κατὰ μῆκος πάλι τοῦ ποταμοῦ θὰ συνεχιζόταν τὸ τεῖχος, μὰ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, μέχρι πού καὶ σὲ ποιὸ σημεῖο ἐπίσης τὸ ὀπωσδήποτε σιγίψιμό του, εἶναι ἄγνωστο ἐντελῶς, ἐπειδὴ τὰ βοῦρλα καὶ τὰ τέλματα τοῦ ποταμοῦ κάθουν τὸ μέρος δυσπλησίαστο γιὰ μιὰ τέτοια ἐξακρίβωση.

Αὐτὸ τὸ τεῖχος ἦταν κάποτε ἀρκετὰ ψηλὰ ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Οἱ χωρικοὶ ὅμως, γιὰ νὰ κτίσουν τὰ σπίτια τους καὶ τοὺς ἄλλους βοηθητικούς χώρους, χρησιμοποίησαν τὸ τεῖχος γιὰ λατομεῖο. Ἔτσι, ὅλο τὸ ὑλικό του, πέτρες, μάρμαρα, γωνίες πελεκητὲς καὶ ὅ,τι ἄλλο, κουβαλήθηκε καὶ χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὰ κτίσματα τοῦ καινούργιου χωριοῦ. Καὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ λόγο (χώρια πού ὁ χρόνος τὸ εἶχε καταστρέψει καὶ τὸ εἶχε κάνει ρημάδι) ἐξαφανίστηκε, μὲ ἀπομεινάρια τὰ θεμέλιά του μονάχα στὸ βάθος τῆς γῆς, τὰ ὅποια ἴσως εἶναι ἀνέπαφα.

Γι' αὐτὸ καὶ εὐλόγα νομίζουμε ὅτι μπορούμε νὰ τὸ ξαναποῦμε καὶ νὰ ξανατονίσουμε πὼς, ἂν ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη, τὴν ὁποία μέχρι σήμερα κανένας δὲν στοχάστηκε νὰ ζητήσῃ, δὲν ἐπιχείρησε νὰ τὴν ἐπικαλεσθῆ κἀν —μηδὲ καὶ τοῦ γράφοντος ἐξαιρουμένου—ἐπεφτε μ' ἐνδιαφέρον, μὲ ζέση, μὲ ἐπιμονὴ καὶ ὑπομονή, εἴμαστε ἀπόλυτα βέβαιοι ὅτι θὰ ἔβγαζε στὸ φανερό πολλά μυστικά, πού εἶναι τριγύρω βαθεῖα θαμμένα, καὶ ἴσως αὐτὰ νὰ ἀποκάλυπταν τὴν ἐξαφανισμένη ἀρχαία Βι σα λ τί α, πού προσπαθήσαμε, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, νὰ βροῦμε.

Ἄλλὰ, ἐρώτημα: Εἶναι τάχα τὸ χωριὸ Θερμά, ἢ πρότερη θέσι τῆς Βισαλτίας;

Τὸ τεῖχος πού εἴπαμε μαρτυρεῖ ὅτι, μιὰ κάποια φορὰ, φρουροῦσε πόλη,

πὸν γιὰ νὰ ᾖναι ἔτσι περιτειχισμένη, ἀσφαλῶς θὰ ᾖταν καὶ μεγάλη καὶ σημαντική.

Τὸ σωζόμενο κουβούκλιο μὲ τ' ἄλλα ὑπολείμματα ἐνδέχεται νὰ ἦταν, ἂν μὴ τι ἄλλο, ἴσως πύλες στὴ σειρὰ τοῦ τείχους, πρὸς τὴν πλευρὰ ὅπου αὐτά.

Ὅσο γιὰ τὸν ποταμὸ «Μέγα Ρεῦμα», ἂν εἶναι αὐτὸς ὁ ἀρχαῖος Βισαλτίας, παρατηροῦμε ὅτι δὲν εἶναι τρεχούμενος συνεχῶς μὰ χεῖμαρρος, ἀκόμα καὶ ἂν, ἐκεῖνα τὰ ἀρχαῖα χρόνια, κυλοῦσε νερὰ ἀκατάπαυτα, ὡστόσο τὰ νερά του χύνονταν κατ' εὐθείαν στὴν ἄλλοτε ὑπάρχουσα τ' Ἀχιανοῦ (Κερκινίτιδα) λίμνη καὶ ὄχι ἐκεῖ ὅπου τερμάτιζε ὁ Βισάλτης¹.

Τώρα ἡ γνώμη μας :

Γιὰ τοὺς τρεῖς τόπους πὸ ἐπισημάνθηκαν μὲ τὰ γραφόμενά μας, Καστρί, Δάφνη, Θερμά, διατυπώνουμε ξεχωριστὰ γιὰ τὸν καθένα τὰ ἀκόλουθα.

Καστρί: Φρονοῦμε πὸς ἔχει περισσότερες ἐνδείξεις καὶ πιὸ πολλὰ τεκμήρια, ὥστε νὰ θεωρῆται σὰν τόπος τῆς ἀρχαίας Βισαλτίας.

Πρῶτο, ἐπειδὴ βρῖσκεται ἐγγύτερα μὲ τὸ «καθύπερθε» τῆς Ἀργίλου, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὰ λεγόμενα τῶν Στεφάνου Βυζαντίου καὶ Δήμιτσα ἀφήνεται νὰ νοηθῆ καὶ φαίνεται νὰ ἦσαν ἡ Ἀργίλος καὶ ἡ Βισαλτία, κοντὰ-κοντά.

Δεύτερο, εἶναι παρόχθιο στὸ σημερινὸ Καστρολάκκα ποταμὸ, πὸν αὐτὸς ταιριάζει, πάλι μὲ τὰ λεγόμενα τῶν παραπάνω συγγραφέων, νὰ εἶναι ὁ ἀρχαῖος Βισάλτης.

Τρίτο, τὰ θεόρατα, σὰν Πελασγικὴ - Κυκλώπεια τείχη πὸν ἀναφέραμε, ἀφοῦ μὲ αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἦσαν περιτειχισμένες οἱ πανάρχαιες πολιτεῖες, πὸν ἀνήκουν στοὺς προϊστορικοὺς λεγόμενους χρόνους καὶ πὸν μνημονεύεται ἡ ἐμφάνιση, ἡ ὑπαρξη καὶ ἡ ἀκμὴ τους ἀπὸ τὸν Ζ' π. Χ. αἰῶνα καὶ δῶθε. Ἐπειτα σὲ ἄγνωστο καὶ ἀμνημόνευτο χρόνο ἡ παρακμὴ καὶ ἡ ὀριστική ἐξαφάνισή τους, καθὼς ἡ πόλη μας τούτη, γιὰ τὴν ὁποία καὶ ἀρκετὰ θαροῦμε τὰ τρία αὐτὰ δεδομένα.

Δάφνη: Ἐπειδὴ πιθανολογεῖται καὶ τοποθετεῖται κοντὰ ἐκεῖ ἡ ἀρχαία Ὀρέσκεια, ἀδύνατο νὰ ἦταν καὶ ἡ Βισαλτία αὐτοῦ, δηλαδὴ νὰ ἦσαν τόσο γειτονικὲς οἱ δυὸ αὐτὲς ἀρχαῖες πόλεις. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ὑποστηρικθῆ μὲ βεβαιότητα σὰν τόπος τῆς ἀναζητουμένης, ἐκτὸς ἂν θεωρηθῆ ἀπὸ τὸν τρεχούμενο συνεχῶς ποταμὸ τῆς.

Θερμά²: Εἶναι εἶπαμε τόπος, πὸν συγκεντρώνει στοιχεῖα τοποθε-

1. Δήμιτσα, ὁ. π., σ. 5, σημ. 1.

2. Ἄν καὶ ξεμακρὰ πολὺ ἀπὸ τὴν Ἀργίλο καὶ τὸ «καθύπερθε» ἀλλά, ἀφοῦ αὐτὸ ἀόριστο, γιὰτι καὶ μὴ διαφοροῦμενο ἀπὸ τίς ὑπονοούμενες λέξεις, ἐγγύς καὶ μακρὰν; Ἦτοι «... αὐτὴ δὲ καὶ ἡ κατύπερθε ταύτης» (ἐγγύς), ἢ «αὐτὴ δὲ καὶ ἡ κατύπερθε ταύτης (μακρὰν) καλέεται» κλπ.

τήσεως τῆς ἀρχαίας Βισαλτίας καὶ ἀπὸ τὴν κεντρικὴ θέσῃ μέσα στὰ ὄρια τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας δεσπόζουσα, ἐπιβλητικὴ, ἀκόμα καὶ στρατηγικὴ, προτερήματα, ἃς ποῦμε, καὶ προσόντα ποὺ προβλέπονταν γιὰ μιὰν ἀρχαία πρωτεύουσα ὅπως ἡ Βισαλία. Ἔτσι μποροῦμε νὰ φαντασθοῦμε τὴ Βισαλία νὰ ὑπάρχῃ ἐδῶ, μὲ τὸν Βισάλτη τῆς ποταμὸ—σημερινὸ «Μέγα Ρεῦμα»—, μὲ τὰ τεῖχη τῆς, μὲ τὶς θερμὲς πηγές τῆς—τὰ λουτρά τῆς—, μὲ τὸν πλοῦτο τῆς ἀπὸ τὴν πεδιάδα καὶ γόνιμη γῆ ποὺ ἐκτείνονταν μπροστά τῆς, ἀκόμα καὶ προφυλαγμένη ἀπὸ τὸ Στρυμόνα ποταμὸ καὶ τὴν Κερκινίτιδα Λίμνη.

Ἄρα, γιὰ μᾶς, μεταξὺ Κ α σ τ ρ ῖ καὶ Θ ε ρ μ ᾶ βρίσκεται ἡ πιθανότητα καὶ τὸ ἐνδεχόμενο, γιὰ τὸν τόπο καὶ τάφο τῆς ἐξαφανισμένης αὐτῆς ἀρχαίας Πολιτείας.

Ἡ πέννα μας, μὲ τὸ ρηχὸ ἀλλὰ κοπιαστικὸ ἀνασκάλεμά τῆς, αὐτὰ κατώρθωσε νὰ ξεχωρίσῃ, νὰ ξεδιαλύνῃ, νὰ καταγράψῃ¹. Ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη πλέον, ποὺ μόνον αὐτὴ εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐρευνήσῃ, νὰ ψάξῃ, ν' ἀνασκάψῃ τὰ πάντα, μπορεῖ καὶ νὰ φανερώσῃ τὸ πραγματικὸ μνῆμα, ὅπου κεῖται θαμμένη ἢ νεκρὴ Βισαλία.

Ἄς εὐχηθοῦμε πὼς κάποτε θὰ τὸ πράξῃ.

Α. ΘΗΛΥΚΟΣ

1. Βέβαια ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι πιθανοὶ τόποι: Τὸ Ἀηδονοχώρι, τὸ Ζερβοχώρι, ἢ τοποθεσία «Παλιόχωρα» Νιγηρίας, ἢ ἀγροτικὴ θέσῃ «Παλιόκαστρο» Τερπνῆς κ. ἄ.